

Das Thema des Gedichts ist das göttliche Verbum, das den Leser von den Sünden zurückhalten soll. So kann er beim Jüngsten Gericht gewürdigt werden. Ihre Form erinnert an die Balassi-Strophe. In der Mitte des 17. Jahrhunderts war diese Strophe sehr verbreitet in Ungarn.

Mit diesen neuen Angaben ist nicht nur die ungarische Nationalbibliographie reicher geworden, sondern wuchs die Zahl der Dichter in ungarischer Sprache. Das Gedicht von Gönczi ist ein Lobgedicht, das von Kisvárdai Lázár eine Mahnung, die im Schatten von Miklós Zrínyi, dem Genius der zeitgenössischen ungarischen Poesiegeschichte, ein ehrliches, bescheidenes, mittelmässiges Niveau vertreten.³⁵

POSTMA FERENC – P. VÁSÁRHELYI JUDIT

Klement János Mihály epithalamiuma. *A cselszövő diplomata, Klement János Mihály (1689–1720)* címen 2000-ben Budapesten megjelentettem rövid életrajzát. Itt említettem, hogy 1706. szeptember 2-án beiratkozott Halléban a jogi karra. Nem szóltam azonban arról, hogy 1706. november 3-án kiadott egy házassági köszöntőt latin, magyar és német nyelven. (A szövegeket fakszimilében közlöm a Hallei Egyetemi Könyvtár engedélyével.) A köszöntőt testvére, Klement Anna Katalin házassága alkalmából közölte, aki Klement Márton beszercebányai tanácsstag lánya volt. Feleségül ment Hainrich György Ulrich-hoz, a nagyhonti vármegye jurátushoz. Négy oldalas kiadványról van szó, amelyet az említett napon jelentetett meg. A bevezető szövegben magát „rokkonnak és testvérnek és egyetemi hallgatónak” mutatja be.

A házassági köszöntést az antikvitásban epithalamiumnak (epithalamion) nevezték, amely a népköltészet terméke volt, és amelyet a görög és a latin poézis is használt az általuk alkalmazott versformákban.¹ A görögöknél Szapphó alkalmazta, a latinoknál Caius Valerius Catullus.² Klement János Mihályt ez utóbbi valamelyik későbbi követőjének költészete inspirálta. A szövegben „fabulának” nevezi a köszöntőt és két visszatérő szava a „spes”, tehát a „remény” és a „res”, a „dolog”. Az ifjú házasoknak mindkettő nevében kíván „emberséges életet.” A „fabula” verssorai változatosak és azzal fejeződnek be, hogy a házasság megkötetett.

A magyar verset Gyöngyösi István befolyásolta, a lakodalmások nagy szerzője. Ő írta a Wesselényi Györgyről, Kemény Jánosról, vagy a Thököly Imréről szóló köszöntőket.³ Klement a négy verssort tartalmazó strófa első 12-es sorát kiemeli.

Azzal kezdi, hogy megemlékezik a szabadságharcról:

Hires Nemzetünket az hadra kitzette,
S – ugy minden rendeket fel fegyverkesztette.

Az „Uri rend s - parasztság hadnak tódulának”. Megemlékezik a csatákról és a „lakosok jайдúl”-ásáról. Ennek ellenére a házasságkötésekre sor kerül, még ha össze is ütköznek „Mársnak sok seregi”.

³⁵ An dieser Stelle danken wir recht herzlich Herrn Prof. Ph. H. Breuker, der uns eine Studie über *De Guldene Annotatien van Franciscus Heerman*, verfasst von Herrn M. J. H. Aalderink (Universiteit van Amsterdam, 1999), zur Verfügung stellte.

¹ PAULY–WISSOWA: *Real-Enzyklopädie des klassischen Altertums*. Stuttgart, 1914.: a „hymän’-nél.

² Erről CSENGERY János és DEVECSERI Gábor fordításai. *Catullus versei*. Bp. 1901. és *Catullus összes versei*. Bp. 1972.

³ GYÖNGYÖSI István: *Thököly Imre és Zrínyi Ilona házasságáról*. Kiad. HAHN Adolf. Bp. 1886, 11. „Az ki régen fegyvert fogott hazánkért, Készülődik is annak megmaradásáért”.

Ergopi audite Conuiuæ!
TV VERO SPEI ET REI AVCTOR!
 has Ipse vni animas,
 quæ nunc iugali iunguntur vinculo ;
 vnitas SPE muni ! RE dona !
 vt inter REM & SPEM
 ita viuant vt nunc sperant ! nimirum bene !
 Atque sic
SPEM in Christo defixam
 Speranti peritura SPEI præferant.
Vos autem Conuiuæ gaudete!
 Sed in Domino,
 vtpote SPEM & REM inter adhuc medii.

L Attyuk hogy fene *Márs* fíákját fel tette,
 Vérben hizott törét oldalhoz kötötte,
 Hires Nemzetünket az hadra kizette,
 S - úgy minden rendeket fel fegyverkeztette.

Most tsata jelt adó szavát trombitának,
 Hallyuk, s - nyerítését fok Vitéz louávak,
 Most még a' kapák is kardá változának,
 Vri rend s - parafzság hadnak tódulának.

Amott' a' táborok Sip jelyre indulnak ;
 Más helyt a' fok fejek a' kard miatt húlnak ;
 Ottan a' ki tsapot feregek már dúlnak,
 Melly vefzély okaért lakofok jadjúlnak.

Mindazáltal imé *Hymen* - is köztünk jár,
 Mellynek bizonsága lehet e' nemes Pár,
 Ki lakodalmával békefégre nem va'r,
 Mártnak fok feregi ütközenek ámbár.

Te vagy az *NEMZETES SOGOROM* és *NENEM*
 A' kiknek jelenlétemben idvezlenem
 Kivántatott volna, de midön el mennem
 Kellertt máshova: mit van hát mit tennem ?

löllehet pediglen el váltam tületek,
 És mostan testemmel jeien nem lehetek,
 S - állapotom szerint róla sem tehetek ;
 Tülem mindazáltal illy szókat vegyetek :

lstennek áldása rátok böven szálljon !
 Egyefség, szerelem ti köztetek hálljon !
 Szivetek egy - máftul soha meg ne válljon !
 Gyáfz, vefzély és harag nagy távúlról álljon !

Nem érkezik nyelvem hogy több kérést tégyen ;
 S - azért imádságom ilyen végre mégyen :
 Ellyetek békével ! dolgokat jól légyen !
 Melly idvezléfémhez lsten *AMEN!* tégyen.

X X

Wte

♀ ♀

Huc Ciues!

Celebrantur Nuptiæ!

Mirus humanæ vitæ paroxyſmus,

qui,

Vel diu ſperantem ſpem eludit,

Vel ita ſpem finit, vt diu ſperatam Rem addat.

Nec mirum!

Hæc eſt enim fabula,

quam,

SPEM & REM inter medii

tota vita ludimus,

ludendo metuimus.

Ergo diſcite Conuiuæ!

hominum vitam contineri

SPÆ & RE,

RE non omni, non omni SPE;

Sed quam DEVS approbat, SPEI Cenſor, REI Dator.

Namque multiplices inter SPES & RES,

SPES interdum vna, vna aliquando RES,

SPES reliquas, reliquas RES

Non abiiciens, ſed tranſcendens,

proſperum donat ſperantibus finem.

Sed ad rem!

Hanc luſit fabulam!

(ſi tamen ea fabula dicenda)

GENEROſVS DN. GEORGIVS VLRICVS HAINRICH,

Dum Generoſam Virginem

ANNAM CATHARINAM KLEMENT

poſt longam SPEM, RE tandem potiturus

Vitæ ſociam ſibi expeteret.

Sed bene luſit!

quia ante bene meruit.

Etenim Rem ſperatam iam aſſecutus

Nuptias celebrat!

Ergo

DVM,
GRATIA ANNVENTE DIVINA,
GENEOSVS DOMINVS
GEORGIVS VLRICVS

HAINRICH,
 INCLYTI COMITATVS NAGY-HONTENSIS
 IVRATVS ASSESSOR ET IN MONTANIS VRBVRARIVS &c.

CVM GENEROSA
ATQVE LECTISSIMA VIRGINE
ANNA CATHARINA

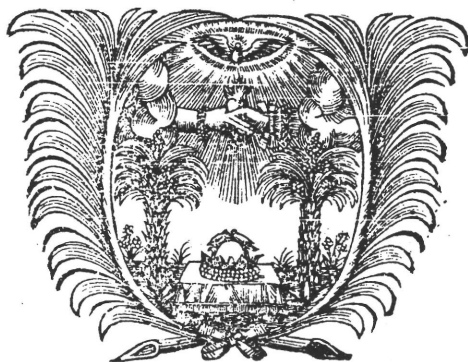
KLEMENT,
 GENEROSI AC NOBILISSIMI PARENTIS
DN. MARTINI KLEMENT,
 LIBERAE, REGIAE MONTANAEQVE CIVITATIS NEOSO-
 LIENSIS SYNDICI ET SENATORIS MERITISSIMI, NEC NON
 INCLYTI COMITATVS ZOLIENSIS IVRATI ASSES-
 SORIS GRAVISSIMI &c.

FILIA CARISSIMA

ANNO M D C C V I . DIE 7 . MENS .

NUPTIAS CELEBRARET,
 EMINVS QVIDEM, PRAESENTI TAMEN AFFECTV
 ITA GRATVLABATVR

IOHANNES MICHAEL KLEMENT,
 Affinis & Frater, LL. Studiosus.

HALAE MAGDEBVRGICAE, LITTERIS ORPHANOTROPHEL

Mie? wehrtes Schwester Herz / wiltu dich dann vermählen?
Und einen treuen Freund anjese dir erwählen?

Wie? bistu dann gesint mit diesem Mann zu ziehen?
Mich deucht / ich seh dein Herz in keuschen Flammen stehen/
Und diesen süßen Spruch aus deinem Munde gehen:

Ja! Ja! ich will mit Ihm!

So bistu dann gesint solch liebes Joch zu tragen?
Und trägest keinen Scheu das Ja von dir zu sagen?

Dem / der dein Herz von dir verlangt bis in den Tod?
Nun wohl! du thust es nicht aus eitelem Verlangen;
Vielmehr ist dir dein Herz mit diesem Trost umbfangen:

Gewiß es kommt von GOtt!

Kömmts dann vom weisen GOtt / so wird Ers auch regieren/
Daß Ihr den Ehestand in Seegen werdet führen /

Der angeordnet ist von GOttes weiser Hand:
Mich deucht ich sehe dir dein künftigt Glück bereitet /
Daß dieses schöne Wort auff allen Seiten gleitet:

GOtt segnet diesen Stand!

Wohl! was GOtt segnet muß in lauter Seegen bleiben /
Der kan all' Ungemach von deiner Seiten treiben /

Wenn du den Seegens GOtt zugleich erwählet hast:
Wie aber? weistu nicht daß auch ein Kreuz zu leyden?
Dis leignest du auch nicht / sprichst aber voller Freuden:

Deine süße Last!

Ist dir die Last so süß / der Schluß auch fest gemacht
In GOtt / in welchem auch sie wird von dir veriachtet;

So wird die Last zur Lust und nimmst sie gerne hin:
Zu dem ist dis dein Trost / daß Hülffe dir nicht fehlet:
Du denckst: ich habe den zu tragen mir erwöhlet /

Der gleich ist meinem Sinn.

So lebet dann beglückt Ihr zwen verbundne Herzen;
Kein Unfall nahe sich zu euren Liebes Herzen;

Es knüpffe Gottes Huld ein festes Seegens Band;
Und wenn sich öftters gleich bey Rosen Dornen finden:
So müße doch die Lust die Last zeit überwinden

Dies wünschet Herz und Hand.

Szól sógoráról és nénjéről s arról, hogy nem vehet részt a lakodalomban. A házasulandókat így köszönti:

Istennek áldása rátok böven szálljon!
 Egyesség, szerelem ti köztetek hállyon!
 Szivetek egy-mástul soha meg ne vállyon!
 Gyász, veszély és harag nagy távúlrúl állyon!

Klement ismeri a magyar poézist és a verset sikeresnek mondhatjuk.

A német lakodalmások közül kiemelkedik Martin Opitz poézise, aki 1622–23-ban Erdélyben is járt és leírta az ottani állapotokat. Feltehető, hogy hatott Klement köszöntőjére.⁴ A hat strófából álló vers öt esetben tizenketteseket tartalmaz, az utolsó verssor hatból áll.

A versben testvérehez fordul, akitől megkérdezi, hogy férjhez akar-e menni, a válasz az hogy igen. Isten segítségét kéri, és abban reménykedik, hogy a házasság örökké fog tartani.

„Szive és keze által kívánja”, hogy semmi szerencsétlenség ne érje szerelmüket.

Fel kellett hívnom a figyelmet erre a három nyelven megjelent lakodalmásra, amely jellemzi a korabeli soknyelvű magyar poézist.

KÖPECZI BÉLA

Magyar szerző műve Dr. Johnson könyvtárában. A XVII. század egyik magyar sikertörténete kétségtelenül Szilágyi György, aki „Georgius Sylvanus Pannonius” néven lett ismertté Angliában mint a latin és görög auktorok népszerűsítője és fordítója. Szilágyi/Sylvanus 1676-ban adta ki első könyvét, Isocrates két beszédét, amelynek később még nyolc kiadása jelent meg (az utolsó 1811-ben!), utolsó művének pedig az első kiadása 1693-ban látott napvilágot Londonban. Hogy tevékenysége mennyire hatott a korabeli angol tudományos életre, mi sem bizonyítja jobban, mint az a Homérosz-kiadás, aminek egy példányát a Yale egyetem Beinecke könyvtárában őrzik. Ez a kiadvány, a *Homeri ILIADOS, Liber Primus* egy 163 lapos oktáv alakú könyvecske, az *Iliász* első énekének latin nyelven kijegyzetelt és magyarázatokkal ellátott 1685-ös első kiadása, amit John Heptinstall londoni nyomdász készített „Georgius Sylvanus Pan(nonius) Med(icus)” számára annak saját költségén. (Létezik egy igen ritka második kiadás is, ami 1686-ban jelent meg, s amelynek költségét már nem Sylvanus, hanem a kor fontos kiadója, Samuel Smith fedezte¹; a Wing-katalógus második kiadása, az *STC 1641-1700* (New York, 1982) a Yalen két példányt tüntet fel, a második 1686-os, de bennünket az 1685-ös első kiadás érdekel). A könyv jelzete Im J 637, illetve ZzG85H és azt Henry A. Colgate ajándékozta a Beinecke könyvtárnak. Azon kívül, hogy szerzője Angliában működő magyar, van még egy külön érdekessége számunkra: a könyvben két tulajdonos neve olvasható: David Garrické az előzéklapon és Samuel Johnsoné a következő (alighanem elronyolódott, s emiatt újra ragasztott lapon), utóbbi évszámmal: "Sam. Johnson 1724".

Más szóval a huszadik században újrakötött Sylvanus-könyv eredetileg a híres szótáríró Dr. Johnsoné volt valamikor. Méghozzá úgy tűnik, a nagytudományú doktor, aki 1709-ben született, már diákkorában használta ezt a könyvet, hiszen az 15 évesen került a könyvtárába. Johnson ekkor még

⁴ *Weltliche und geistliche Dichtung*. Kiad. H. OESTERLEY. Stuttgart, é. n. 37–38. Utalok a Herrn Johann SEYLERN *Hochzeit* című munkájára.

¹ Ezt a kiadást már az RMK is számon tartja, lásd a *Pótlások...* 3. kötetében: 6911 szám alatt. Az 1685-ös kiadástól a kiadó nevének kívül csak méretben különbözik, lévén ez 17, nem 15 cm nagyságú.